

KRISTIAN SKOU

26. 1. 1912 – 25. 3. 1967

Mindetale holdt ved Dansk Geologisk Forenings Møde d. 22 maj 1967

Af

ALFRED ROSENKRANTZ

Ganske uventet og uden foregående sygdom afgik præparator KRISTIAN SKOU d. 25. marts ved døden ramt af et hjerteslag kun 55 år gammel. For hans familie og store vennekreds, for Mineralogisk Museum og den geologiske videnskab var det et smerteligt tab, som vi vil få meget svært ved at forvinde.

SKOU blev født d. 26. januar 1912 i Skårupøre som søn af fisker NIELS SKOU, der foruden at være en dygtig fisker også gav sig af med at bygge både. Indtil 1929 hjalp han sin far med fiskeri og bådbygning og erhvervede sig herved en mængde praktiske færdigheder, som senere kom ham til gode på forskellig vis. I 1929 kom SKOU i præparantklassen på Skårup Seminarium og demitteredes herfra 1933. Han fungerede derefter i 3 år som lærer på Krabbesholm Højskole og deltog 1936–37 i et geologi-kursus på Statens Lærerhøjskole, hvor han fik dr. NIKOLAJ HARTZ som lærer. Da HARTZ døde i foråret 1937, overtog jeg undervisningen i geologi og mødte her for første gang KRISTIAN SKOU. Jeg opdagede hurtigt, at nogen helt almindelig kursist var han ikke. Han havde allerede da på en ekskursion til Stevns Klint indsamlet en del smukke forsteninger, som han tilmed havde præpareret forbløffende dygtigt. SKOU deltog i en afsluttende ekskursion til Bornholm, hvor hans samlerevner imponerede mig. Han måtte imidlertid forlade ekskursionen en dag før tiden, fordi han var blevet genindkaldt til aftjening af værnepligten i Kompedal plantage ved Silkeborg. Jeg gjorde ham forinden hans afrejse opmærksom på den berømte, ungtertiære plantelokalitet ved Moselund, og med militærets billigelse lykkedes det SKOU at grave en skakt ned gennem hele den planteførende lagserie. Han tilvejebragte samtidig et meget værdifuldt materiale af fossile planter. Samlingen forærede han senere til Mineralogisk Museum, hvor den på værdifuld vis supplerede det meget omfattende materiale, som var indsamlet og bearbejdet af professor FR. J. MATHIESEN. Bl. a. indeholder SKOU's samling blade af en palme, formentlig en *Nipa*. Efter militærtjenestens afslutning knyttedes SKOU til Københavns kommunale skolevæsen, men fik samtidig sin gang på Mineralogisk Museum, hvor han om eftermiddagen deltog i arbejdet for timebetaling. Som følge af det gode indtryk, jeg havde fået af KRISTIAN SKOU, opfordrede jeg ham i foråret 1939 til at deltage i den 2. Nûgssuaq ekspedition. Da SKOU samtidig hermed havde forberedt sig til studentereksamen, som han også tog fra kursus i sommeren 1939, måtte vi udskyde hans deltagelse i Grønlandsarbejdet til sommeren 1940. Dette blev der, som bekendt, intet af p. gr. af den tyske besættelse. I krigens år fortsatte

SKOU sit arbejde på Mineralogisk Museum efter skoletid og assisterede mig desuden hver sommer med undersøgelser af Stevns Klint, hvor vi særlig helligede os Cerithiumkalken og det hærnedede skrivekridt. Forsteningsmaterialet præparerede han senere på museet. I 1944 medvirkede han med stor praktisk færdighed ved udhugningen af en stor blok visende lagene omkring kridt-tertiær-grænsen i Stevns Klint og har siden hæget om den i Mineralogisk Museum, hvor den kan ses udstillet i den danske sal. Da krigen var forbi, oprettedes Grønlands Geologiske Undersøgelse, og SKOU kom som lovet med til Nordvestgrønlands basalt- og sedimentegne i 1946 og har siden lige til 1964 deltaget i ialt 10 GGU-ekspeditioner til dette område som min medarbejder.

I Grønland udførte SKOU geologisk kortlægning og optog detaljerede profiler af høj kvalitet, og hans fremragende evner som fossilindsamler stod også her sin prøve. Af særlige opgaver, som SKOU her løste på Nûgssuaq halvøen, kan nævnes afdækningen af det 45 m høje, stærkt tilskredne profil i Scaphitesnæsen. Herom er udførligt gjort rede i TOVE BIRKELUND's disputats, hvis store ammonitmateriale er blevet præpareret af SKOU. TOVE BIRKELUND har til SKOU's ære opstillet *Pseudophylites skoui*. Et andet stort arbejde var udhugningen af en kæmpe-inoceram næsten 2 m i tværmål fra en stor konkretion fundet i det indre Nûgssuaq, og ligeledes må nævnes afstøbningen i koldplastic af en ca 3½ m² stor sandstensflade, der viste talrige aftryk af store *Turritella*-skaller. Den befandt sig godt 70 km fra kysten, og SKOU tilbragte som eneboer 11 dage på lokaliteten. Arbejdet med påsmøringen af de talrige, ganske tynde plasticlag, der hver især skulle tørre, inden det næste blev smurt på, blev heldigvis begunstiget af godt vejr. Dette at tage plasticafstøbninger i naturen var et helt nyt eksperiment, som altså lykkedes for SKOU over al forventning. I det hele taget har SKOU beskæftiget sig meget med plasticafstøbningsteknik, og bl. a. er det lykkedes ham at tage afstøbninger, hvor fossilerne fremtræder med een farve og den omgivende bjergart med en anden. Om moderne afstøbningstoffer holdt SKOU den 28. januar 1957 et foredrag i Geologisk Forening ledsaget af demonstrationer. Foredraget er refereret i Medd. fra Dansk Geologisk Forening for 1958. Men SKOU's væsentligste indsats ligger dog inden for præparationsområdet, og hans titel som præparator er derfor i høj grad dækkende. Da SKOU som kommunelærer 3 gange, sidst i 1950, havde fået orlov for at kunne deltage i Grønlandsarbejdet, blev fortsat orlov ham nægtet. Dette bevirkede, at jeg fik oprettet en præparator-stilling til SKOU ved den polytekniske Læreanstalt. Den kongelige udnævnelse forelå den 1. juni 1952, og derefter kunne SKOU fortsætte med Grønlandsekspeditionerne. I 1962 fulgte SKOU mig som præparator til Københavns Universitet, hvortil jeg nogle år i forvejen var overflyttet. SKOU har i det hele taget gennem mange år været min nærmeste medarbejder og højre hånd, som med al sin store formåen har stået mig trofast bi i Grønland under ofte vanskelige forhold, og i laboratoriet og i felten herhjemme. SKOU var ikke et menneske af mange ord, blandede sig aldrig i andres strid, men kunne dog være en både vittig og skarpsindig debattør. Han bevarede altid sin ligevægt og var i besiddelse af en grænseløs tålmodighed. Begge egenskaber er meget nødvendige, når man skal kunne udføre krævende præparationsarbejde. Han

helmede ikke, før arbejdet var tilendebragt så fuldkomment som overhovedet muligt. SKOU var et menneske med mange talenter, var i besiddelse af en omfattende viden inden for mange forskellige felter, var en fremragende fotograf, der aldrig skyede nogen anstrengelse for at få motiverne bedst muligt afgrænsede. Ikke mindst fra Grønlandsekspeditionerne foreligger en veritabel skat af farvebilleder, mest med geologiske motiver, men også fremragende billeder af den grønlandske flora er optaget af SKOU. Han var også en habil filmsfotograf, spillede violin og cello og havde en smuk sangstemme. Han var dertil i besiddelse af en poetisk åre, og har mange gange fornøjet os, når arbejdet i Grønland afsluttedes med en fest for ekspeditionens medlemmer, grønlandere og syddanskere. Han var afholdt af alle, og grønlanderne beundrede ham, ikke alene for hans mange praktiske færdigheder, men også for hans fremragende samleregenskaber. Gamle ABRAHAM LØVSTRØM fra Niaqornat, som i mange år assisterede os på Nûgssuaq halvøen og andet steds i Nordgrønland, omtalte ham altid som "bedste konkretion nr. 1", et ubehjælpsomt udtryk, der dækkede over grænseløs beundring. En journalist betegnede ham i 1962, da han fik sin anden kongelige udnævnelse, ved overflyttelsen til Universitetet, som "professorens bedste fund«.

I de senere år deltog SKOU bl. a. i opmålingen af Fakse kalkbrud 1959 og tog herunder fra helikopter og fra jorden en række fine farvebilleder af

det store kalkbrud. I 1962 bistod han mig ved store fossilindsamlinger i paleocænet fra Haunsberg nord for Salzburg, hvorl agene minder meget om paleocænet ved Vestre Gasværk i København og Babica i Polen. Det meget fragile materiale fra Haunsberg, fra Sonja laget i Grønland, fra paleocænet i København og fra Babica i Karpatherne har han på mesterlig vis forstået at præparere ud af de bløde bjergarter på en sådan måde, at de revnede skaller forblev sammenhængende og tilsyneladende umolesterede. Når præparationerne kunne lykkes så smukt, beroede det først og fremmest på, at Skou havde forskaffet sig en dyb videnskabelig indsigt i de dyreskallers opbygning, som han skulle præparere.

Man har med føje kaldt Skou en ener. Man kunne med lige så god grund kalde ham et dobbeltmenneske. På den ene side ofrede han al sin formåen og al sin dygtighed i geologiens tjeneste, på den anden helligede han sig i sin fritid kunsten at bygge violiner og afsløringen af de mange gåder, som knytter sig til de anvendte materialer.

I årene fra 1929 og lige til det sidste beskæftigede Skou sig med bygning af violiner, med forsøg på anvendelse af andre træsorter end de traditionelle gran og ahorn, med bygning af et strygeinstrument, tenorinen, til udfyldning af tomrummet mellem cello og bratsch, med fremstilling af violinlak, der kunne sidestilles med den bedste lak anvendt af de gamle violinmestre og endelig med udarbejdelsen af en mikrotone-metode til afstemning af violiner, så de kunne yde den størst mulige velklang.

På Pearylandekspeditionen 1948-50, under ledelse af EIGIL KNUTH, fandt JOHANNES TROELSEN ved en gammel strandlinie 65 m over havfladen et stykke drivved, som af ELLITSGAARD-RASMUSSEN blev bragt til København. Skou fik drivvedet at se og tilbød at bygge et violindæk af det. Træet var af lærk, og i vore dage benytter man ikke lærketræ i violinbygningen på grund af dets store harpiksindhold. En carbon-14 undersøgelse, foretaget på Yale Universitetet i U. S. A., gav til resultat, at drivvedet var ikke mindre end 5780 ± 50 år gammelt. I det lange spænd af tid, hvor vedet havde ligget ved strandlinien, var harpiksindholdet udludt, og det lykkedes Skou at fremstille et ganske fortrinligt violindæk. Den færdige violin, »Pearylandviolin«, som den kaldes, er af fremragende kvalitet.

Skou har offentliggjort sine resultater i en række artikler i engelske, amerikanske og svenske tidsskrifter. Ved sin død havde han 36 violiner i bestilling. Kvaliteten af de Skou-ske violiner var efterhånden blevet godt kendt af vore symfoniorkestre, og flere medlemmer benytter Skou-violiner. Også tenorinen har været benyttet i radioens symfoniorkestre. Skou var meget beskeden med prisen på sine violiner. Han stræbte ikke efter stor fortjeneste, men ønskede at kunne forsyne unge, fremadstræbende violinister med gode og økonomisk overkommelige instrumenter.

Gennem disse få og fattige ord har jeg bestræbt mig for at give Dem et indtryk af et sjældent og meget formående menneske. KRISTIAN SKOU skulle forlade os netop, da han nåede højdepunktet i sit virke, og han vil savnes dybt af en meget stor vennekreds. Vi vil mindes hans fremragende begavelse, store faglige dygtighed i udøvelsen af sit arbejde inden for geologiens og violinbyggekunstens verden, hans udprægede sans for kvalitet i alt, hvad han gav sig af med, og sidst men ikke mindst hans trofaste venskab.

Æret være hans minde.